

*- den vei som er den
aller beste - 1. Kor. 13*

Diakoni - et annerledes språk

INNHold

Forord	1
Kjærlighet er diakoniens bærebjelke	2
Diakoni er tjeneste	4
Tjeneste er frihet	5
Diakoniens tre ansikter:	7
- den almene diakoni	
- den organiserte diakoni	
- den spesialiserte diakoni	
Diakoniens tre hovedoppgaver:	12
- forebyggende diakoni	
- karitativ diakoni	
- profetisk diakoni	
Visjoner	24

DIAKONI - ET ANNERLEDES SPRÅK

Dette heftet om diakoni er blitt til etter et initiativ overfor Kirkerådet fra Diakoniledermøtet, som består av lederne for 9 store diakonale virksomheter med tilknytning til Den norske kirke: Bergen Diakonissehjem, Det norske Diakonhjem, Diakonissehuset Lovisenberg, Kirkens Bymisjon, Kirkens Familievern, Kirkens Nødhjelp, Kirkens Sosialtjeneste, Menighets søsterhjemmet og Modum Bads Nerve-sanatorium.

Heftet er produsert og utsendt til Kirkemøtets medlemmer og menighetene i et samarbeid med Kirkerådet.

Dokumentet er beslektet med "Oppbrudd og fornyelse" som kom i 1992, men hensikten er at det i enda større grad skal bygge en bro mellom den spesialiserte institusjonsdiakoni og menighetenes diakonale arbeid. Det er intet plandokument og beskjeftiger seg ikke med detaljer. Det er vårt ønske at det skal bli til inspirasjon og stimulere til bevisstgjøring og nytenkning når det gjelder diakoni – for eksempel som et ressurshefte for samtaler både i menighet og institusjon.

En nærliggende parallell er heftet om "Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid" fra 1999.

Heftet er ført i pennen av generalsekretær Johan Arnt Wenaas.

Oslo september 2001

KJÆRLIGHET ER DIAKONIENS BÆREBJELKE

Den vei som er den aller beste - 1. Kor. 13

Det er kjærligheten apostelen Paulus sikter til. Ingenting kan måle seg med den. Ingen kunnskap, om aldri så stor. Ingen kompetanse. Ingen åndelige evner. Ingen tale-gaver. Ikke engang et brennende engasjement. Ja, ikke engang en klippefast tro. Alt sammen, hvor imponerende det måtte være, blekner mot kjærligheten og er underordnet kjærligheten.

I Kjærlighetens høysang i 1.Korinterbrev 13 fremstilles ikke kjærligheten som en følelse. Den beskrives vakkert, men ikke sentimentalt. Kjærlighetens arena er forholdet til vår neste: Det dreier seg om tålmodighet, velvilje, om å unne andre det beste. Kjærligheten holder ut, den tåler og den håper. Den gjemmer ikke på det onde. Den gleder seg over sannheten.

Kjærligheten er samtidig en gave og en oppgave. Vi kjenner av ordenes skjønnhet og kraft at kjærlighet er noe mer enn en moralsk utfordring, mer enn alminnelig menneskelig solidaritet eller vennskap, enda så viktig det er. Når kjærlighetens mysterium – kanskje i et glimt – lyser opp i vår tilværelse, er vegen ikke lang til Gud. Han sa det, den nybakte far som sto med barnet i armene sine: Jeg skjønnte plutselig at jeg var en troende. Jeg sto med et under av kjærlighet i hendene mine.

Kjærlighetens vei er altså den aller beste! Hvis ikke kirken tør tale om kjærligheten med glede og forventning, ja, med entusiasme og engasjement, - så blir den en fattig kirke. Kanskje noen også vil si: Den blir ingen kristen kirke lenger i det hele tatt.

Gud er kjærlighet. Slik lyder et av de korteste og mest innholdsmettede bibelsitater. Gud møter oss med sin kjærlighet på så mange måter. Først kommer han til oss som *Skaperen*. Han er livets kilde. Han har gitt oss livet. Han står bak det ufattelige mangfold i tilværelsen – fra den minste mikroorganisme til det uendelige verdensrom. Mennesket er hans ypperste verk, derfor er maoriene på New Zealand og børsmeklerne i New York våre brødre og søstre. Dette er et slektskap som går dypere enn rase- og trosfelleskap. Alle mennesker angår oss og vår omtanke. En kristen må være internasjonalist!

Men våre medskapninger er ikke bare "objekter" for vår omsorg. Vi er medarbeidere. Alle gode krefter må forenes i den store kjærlighetens utfordring. Gud har sine tjenere overalt – selv om de ikke står i våre medlemsprotokoller. Mennesker av god vilje utfører en tjeneste for ham – noen av dem uten å vite om det. For Guds lov er "skrevet" inn i menneskenes hjerter.

Gud møter oss som *Frelseren, Jesus Kristus*. Der ligger det store nådens mysterium, at vi som har vendt Gud ryggen, likevel får sjanse til å motta hans betingelsesløse kjærlighet. Det er denne kjærlighet – som i Det nye testamente kalles *agape*, vi finner beskrevet i Kjærlighetens høysang. Den som gir uten å spørre etter gjensvar, den som åpner døren uten å spørre etter inngangsbillett. Gud elsker oss u-elskverdige.

Gud kommer til oss som *Den hellige Ånd*. Det er for at vi ikke skal være alene etter at Jesus fysisk forlot oss. Det er Den hellige Ånd som gjør at vi fortsatt beholder troen, og at vi kan bekjenne den med frimodighet og glede. Han kan åpne vårt sinn og sanser slik at vi får brukt oss selv og kan sprengre grenser. Den hellige Ånd gir oss hjelp til å bruke vår fantasi, se nye muligheter og åpne oss for kjærligheten, ta imot den (hvilket er det vanskeligste!) og gi den videre (noe som er nesten like vanskelig).

Men evangeliet om Guds kjærlighet blir da vel stadig proklamert og forkynt? Det er sant. Men vi har – i vår lutherske kirke -hatt en egen evne til å omtale den kjærligheten som et slags overjordisk begrep, nesten som et internt guddommelig forhold som vi bare er tilskuere til. Med en gang noen begynte å snakke om en mer jordnær kjærlighet, oppsto det uro for at loven og gjerningsrettferdigheten skulle snike seg inn bakvegen. At kjærlighet skulle bli plikt og prestasjon. Men kjærligheten har også en jordisk side, en hverdagsside, en handlingsside. Det lærte Han oss som gikk omkring og sa til mennesker han møtte: Hva vil du jeg skal gjøre for deg?

En viktig møteplass mellom Gud og oss er derfor gudstjenesten, der budskapet om hans kjærlighet blir fortalt og fortolket inn i våre liv, og der dåpen og nattverden på synlig og nærgående måte blir våre kilder til tro og tjeneste.

Kjærligheten er broen fra gudstjenesten i kirken til gudstjenesten i vår hverdag. Den er også broen mellom mennesker av forskjellig hudfarge, tro og kultur. Lengselen etter å høre til og bli sett er like stor hos alle, uansett livssyn. Vi har i kirken ofte trodd at det viktigste vi hadde å bidra med var forkynnelse med ord, undervisning og vegledning. Dette skal gjøres, men det er også noe annet som ikke må unnlates: Å leve ut den kjærlighet vi selv har møtt hos Gud. Det betyr åpenhet, respekt, interesse og vilje til å inkludere. Det motsatte av lukkethet, skepsis og mistenksomhet.

Det er en fristelse å flykte inn i lukkede kristne fellesskap for å få del i åndelige og følelsesmessige opplevelser som er gode for oss. Det er enklere enn å møte hverdagsutfordringene i de "vanskelige" menneskene vi har omkring oss på jobben eller vår omgangskrets eller vår egen familie. Det er der kjærligheten skal stå sin prøve. Derfor er det et godt kjennetegn på sunn forkynnelse og gudstjenestefellesskap at det hjelper oss til å møte vår hverdag. Dette er den veg som er den aller beste.

*I alt to gonger har vi sett han, Den Oppstandne
Ein gong kom han ridande på asenfolen.
Utandfor tid og stad såg vi han, over mosaikkane, opp skipet,
Over døypefontane og nattverdborda kom Han
Den andre gongen rei han også på eit asen, midt i tida
Gråtande, opp frå rønner opp frå krater og fangehol
Spurde etter vatn, brød, omsorg, varme, fred*

To gonger har vi altså sett Han, Den oppstandne. (Oskar Stein Bjørlykke)

Kjærligheten er ikke passiv. Ofte fikk vi et bilde av en lidende og tålende kjærlighet,- kjærlighet var å holde ut, ikke gjøre opprør. Og det er en side ved kjærligheten: Kjærligheten utholder alt.

Men det er ikke den eneste. Det finnes en aktiv side ved kjærligheten, den tar initiativ, den tar sjanser, den rekker hånden ut først,- med risiko for å bli avvist. I vår tid er det en bestemt utfordring for kjærlighetens tjeneste som bør fremheves: *Å skape fred*. Verden er like full av konflikter som før,- selv om den såkalte kalde krigen er over. Det er hundrevis av "små" kriger på gang jorden rundt, både mellom nasjoner og mellom folkegrupper. Det opereres med tall på hundretusener barnesoldater, millioner av flyktninger. Den menneskelige lidelse er grenseløs. Noen ganske få finner vegen opp til oss og blir vårt spesielle ansvar.

Men konfliktene er ikke bare der ute. De er på vår arbeidsplass, de er i hjemmene våre, de går over generasjoner mellom naboer i form av eiendomstvister. Konflikter splitter, forsurer tilværelsen, skaper smerte og bitterhet. Vi mister livslyst og overskudd, det hender vi blir syke.

I Bergprekenen sier Jesus: Salige er de fredsommelige for de skal kalles Guds

barn. Men den siste bibeloversettelsen har fått en annen – og mye mer aktiv form: Salige er de som skaper fred. Dette svarer til at apostelen Paulus taler om ”forsoningens tjeneste” – å bringe videre den forsoning Gud har gitt oss som var hans fiender.

Kirken har et ansvar både nasjonalt og internasjonalt for å skape fred. Men den enkelte av oss har et like stort ansvar for å ta fatt på betente konflikter – som vi selv er del av eller som foregår omkring oss. Vi er nok ofte flinkere på konferanser enn i dagliglivet! Men dette er kjærlighetens veg – den aller beste.

Har Gud elsket oss så høyt – da er vi også skyldige til å elske hverandre.

Vi elsker fordi han elsket oss først (1. Johannes brev 4.)

DIAKONI ER TJENESTE

Kjærligheten blir synlig gjennom tjeneste. Ordet tjeneste – som er et sentralt bibelsk ord – er nesten blitt borte blant oss. Vi har rester av det i ordsammensetninger som prestetjeneste. Utenfor kirken har det overlevd i forsvaret og handelsnæringen, dessuten bruker vi det som fremmedordet service. Men underveis er noe vesentlig blitt borte – for en tjener er ikke uten videre det samme som en kelner og tjeneste ikke bare en service til en bestemt pris på et bilverksted.

For det første har tjeneste med Gud å gjøre. Det er ham vi skylder å tjene. Hele vårt liv skal være en slik gudstjeneste – fordi livet ikke er vårt, vi har det til låns fra vår Skaper. Og skal gjøre regnskap for det. Derfor skal vi se på vårt liv som en tjeneste – ikke bare den åndelige siden men vårt hverdagsliv, vårt arbeid, vårt sosiale liv.

Sann gudstjeneste er å tjene mennesket:

Slik er den fasten jeg vil ha: At du løslater dem som med urett er lenket, spreng-er båndene i åket og setter de undertrykte fri – at du deler ditt brød med dem som sulter og lar hjemløse stakkarer komme i hus, at du sørger for klær når du ser en naken og ikke svikter dine egne.

Profeten Jesaja 58.

For det andre har tjenesten med kjærligheten å gjøre. *Tjen hverandre i kjærlighet. Galaterbrevet 5.* Kjærligheten gjennomsyrer og gjennomgløder nærvær og handling, slik at det blir noe annet og mer enn en formalitet, en plikt, et teknisk håndgrep. Det er himmelvid forskjell på en medisinsk informasjon når den avleveres kjølig, teknisk og upersonlig og når den formidles med innlevelse, ro og omsorg. Det betyr ikke at en må ha en bestemt personlighetstype. Kjærlighet betyr ikke fløyelsbløt og mild stemme, vinnende smil og myk form. Omsorgen kan godt være ikledd en kontant og nøktern kappe. Men det merkes når noen vil en annen vel.

For det tredje har tjenesten det kjennetegn at vår neste får samme oppmerksomhet som vi gir oss selv. Ikke mer – men heller ikke mindre. Tidligere ble dette ofte overdrevet i en slags heroisk idealisme: Vi skulle sette alle andre foran oss selv. Vi skulle ikke ta hensyn til våre egne behov. Vi skulle tjene til vi stupte! En kristen burde sørge for å komme sist i køen. Og det var det faktisk mange som gjorde. Mange utslettet seg selv så effektivt at de ikke lenger kjente igjen sine egne behov. Mange slet seg ut slik at de selv trengte profesjonell hjelp.

Men det er bare en som kan si: Kom til meg, - alle dere som strever og har tungt

å bære. Dessuten har ikke Jesus bedt oss elske andre mer enn oss selv. Han utfordrer oss til å elske andre som oss selv. Apostelen Paulus ber menigheten i Korint om å samle inn penger til de fattige i Jerusalem, men advarer dem mot å overdrive:

Det er jo ikke meningen at andre skal få hjelp og dere ha det vanskelig, men det skal være likhet. 2.Korinterbrev 9.

Likevel – en tjenesteholdning innebærer at oppmerksomheten flyttes fra meg selv som verdens absolutte midtpunkt og over til min neste. Mine medmennesker dukker opp innenfor mitt synsfelt på en ny måte. De er ikke lenger staffasje i mitt lille univers, de er ikke lenger servitører som skal gjøre mitt liv komfortabelt. De er medvandrere, søsken, vi er i slekt.

I deres ansikter ser vi spor av vårt felles opphav- av Gud. Vi ser sporene etter den samme livets kamp som er vår. I det hele tatt: Vi ser! I møtet med Den Annens ansikt begynner vår humanitet, vår menneskelighet – sier den jødisk- litauiske filosofen Emmanuel Levinas (1901-1995) og føyer til:

Den største synd er å se et annet menneske inn i ansiktet – og så gå videre som om ingenting har skjedd.

Det går an å forstå dette som et utsagn om diakoni og se sammenhengen med den store domsscenen i Matteusevangeliet kap. 25, hvor Jesus taler om vårt forhold til hans ”minste brødre”:

Da skal de rettfærdige svare: Herre, når så vi deg sulten og ga deg mat, eller tørst og ga deg drikke? Når så vi deg fremmed og tok imot deg eller uten klær og kledde deg? Og når så vi deg syk eller i fengsel og kom til deg? Men kongen skal svare dem: Sannelig, jeg sier dere: Det dere gjorde mot en av disse mine minste brødre, gjorde dere mot meg.

TJENESTE ER FRIHET

Tradisjonelt har utfordringen til å se vår neste og vår nestes behov vært oppfattet som en belastning, en tung plikt, en byrde. Derfor er det heller ikke så veldig populært å være en tjener. Helst vil vi være sjefen alle sammen. Det skal også sies at tjenerskapet sjelden ble møtt med respekt, de måtte ofte stå på pinne for maktsyke herrer. Men tjenestens mening – slik vi finner den beskrevet i Bibelen – er ikke å servere dem som har mer enn nok av livets goder fra før. Tjeneste er å se vårt nestes nød – og gjøre noe med den.

Det blir sagt at vår tid er preget av en ekstrem narcissisme. Ordet kommer fra gresk mytologi og henspiller på en av mytene om Narcissos som var en uendelig vakker prins. Hans endelikt ble imidlertid sørgelig: Han ble så betatt av sitt eget speilbilde i vannet at han ikke klarte å rive seg løs. Til slutt omkom han av mangel på mat og drikke.

I en evig gyldig form forteller myten oss at selvopptatthet ikke er frihet, men det stikk motsatte. Den uhemmete nytelsen av egen skjønnhet ender i en ensom død. Derimot kan tjenesten befri oss,- befri oss fra selvopptattheten, befri oss fra ensomheten. Og tjenesten kan forløse,- forløse vår fantasi, våre evner, gi oss krefter vi ikke visste vi hadde. Derfor vil mange kunne fortelle at tjeneste gir deres liv mening, fordi de får bruke seg selv til en tjeneste for Gud og fordi takknemligheten i øynene hos en som fikk en håndsrekning, var mer verdt enn lønnstrinn i sjefsregulativet.

Men fordi vi er mennesker med begrensede krefter, må vi også sette noen grenser for tjenesten. Vi må gjøre det av hensyn til oss selv, fordi vi ikke orker alt. Vi må også gjøre det av hensyn til dem vi skal tjene, for ingen har godt av å få alt opp i hendene. Tjenestens mål er at et menneske i størst mulig grad skal kunne stå på egne ben, både i forhold til Gud og til livet og valgene. Altfor ofte skapte tjeneste et slags avhengighetsforhold til hjelperen, - som trivdes utmerket med å kjenne seg betydningsfull.

Et barn som er vokst opp i et hjem uten grensesetting, trenger nettopp det. Kjærlighetens tjeneste overfor det barnet vil være å sette grenser uten at det blir oppfattet som avvising. I sannhet en utfordrende oppgave som krever alt vi har av tålmodighet, styrke, følsomhet og fantasi.

Idealet er derfor ikke en underkastende eller selvutslettende tjeneste, men en myndig og varmhjertet tjeneste som utføres med løftet hode, våkent øye og varmt hjerte.

Den praktiske omsorg

Det er denne praktiske kjærlighetens tjeneste vi kaller diakoni.

I seg selv er den ganske grenseløs. Den setter ingen betingelser. Den omfatter alle mennesker. Den er ikke avhengig av utdanning eller kunnskapsnivå. Den har ingen egeninteresse, men er til for alle. Den kan være fullt til stede i et fortettet sekund av nærhet og forståelse, eller vare til døden skiller oss fra hverandre. Den kan bestå i å hjelpe en gammel dame inn på toget med kofferten eller å dele stillheten i dødens venteværelse. Den kan bestå i å protestere mot ødeleggelse av regnskogene i Indonesia og Brasil, av hensyn til naturen og menneskene der. Den er det enkelte menneskes glede og hele kirkens ansvar. Den kan benytte seg av ord, men mest er den kjennetegnet ved praktisk handling. Den er kirkens kroppsspråk. Den skal sette en strek under våre ord - ikke over dem. Den kjenner ingen geografiske, etniske eller religiøse grenser. Den står i nådens og evangeliets tegn, ikke i lovens og pliktens. Eller som Frans av Assisi visstnok har sagt:

Evangeliet må forkynnes - om nødvendig med ord!

Diakoni er omsorgsdimensjonen i kirkens og den enkelte troendes liv. Diakoni betyr at vi bryr oss om hverandre. Vel å merke som hele mennesker, ikke bare åndelige vesener. For det har vært nok av det siste og ikke så mye av det første. Mange mennesker går med store sår etter møtet med kristne miljøer. De var interessante så lenge det dreide seg om omvendelse og å telle frelste sjeler. Men livskampen deres ville ingen se. Hverdagslivet deres var ikke interessant. Men det er dette diakonien er opptatt av. Vise mennesker at de ikke er alene med sitt strev. Tilby en plass i et fellesskap.

Det er viktig å ta konsekvensen av at diakoni er et mål i seg selv, ikke et middel for å oppnå ett eller annet. Akkurat her har det ofte sviktet. Diakonien skulle jevne veien, skape tillit, opprette kontakt, åpne for noe annet. Dette annet var evangelieforkynnelsen, frelsen, omvendelsen.

Men diakoni er mye mer enn en døråpner. Diakoni er en måte å formidle evangeliet på, - i seg selv. Det er et mål i seg selv å synliggjøre at Guds nåde øses betingelsesløst ut. At kjærligheten ikke spør etter resultater, etter svar, etter takknemlighet. Med en gang diakoni blir et verktøy for noe annet, mister den selve glansen, selve egenarten, selve sin "sjel". I stedet blir den i slekt med teknikk, taktikk, metoder, ja, til og med manipulering og lureri.

Klassisk er Martin Ljungs humoristiske monolog fra aldershjemmet 20-30 år tilbake:

Nu skal jag beretta hur det går till här på ålderdomshemmet. Här på ålderdomshemmet måste man vara religiös för att få tårta. Varje onsdag kommer kyrkohärden och håller en liten predikan. Och dom som vill lyssna får tårta efteråt. Men dom andra får inte!

Det er dette bildet av diakonale institusjoner noen fortsatt sitter med, enda så lenge det er siden. Et sted der brukerne blir påtvunget et religiøst budskap de ikke har bedt om, og som de i sin avhengighet av hjelpetilbudet ikke kan si nei til. Det er derfor viktig å være påpasselig med at religiøse tilbud har frivillig karakter.

En annen sak er at det i mange offentlige institusjoner (og diakonale!) er brukere som ikke får den hjelp i sine eksistensielle og åndelige behov som de lengter etter. Det er et like stort overgrep mot det enkelte menneske

DIAKONIENS TRE ANSIKTER

Vi kan skjelve mellom tre uttrykksformer for diakoni.

Den almene diakoni

Den første kaller vi den almene diakoni. Almen betyr for alle. Den almene diakoni krever først og fremst et våkent øye, fantasi og mot. Vi kunne saktens kalle den hverdagsdiakoni – bare vi ikke legger noe nedsettende i det. Det dreier seg om at mennesker som vil følge Jesu eksempel i sitt liv, forsøker å stille opp når noen trenger det.

Da gjelder det først å se. Se dragene av tretthet, av anspenhet i et ansikt. Se den lille bevringen som viser at bak den tapre fasaden er det bare små krefter igjen på reservetanken. Se tegnene på at bak den idylliske overflaten så fungerer visst nabo-familien ikke godt. Fornemme smerten hos nødlidende langt borte, selv om de flimrer forbi oss på skjermen sammen med så mange andre inntrykk. Det er noen som på en særlig måte har utviklet en intuisjon når det gjelder å forstå hvordan andre har det. Den har alle en mulighet til å utvikle. Men det hjelper altså lite dersom den ikke fører til handling.

Fantasi kommer også godt med når vi skal forsøke å rekke en hjelpende hånd. Fantasi er faktisk en ganske grunnleggende egenskap innen diakonien: *Husk på dem som er i fengsel, som om dere var fanger sammen med dem. Hebreerbrevet 13.* I dette "som om" ligger fantasien vår. Evnen til å sette seg inn i andres situasjon, i hvert fall et stykke på veg. Det vi kaller for empati, innlevelse. Og det er ingen liten utfordring. Hvem kan med hånden på hjertet si at de kan forestille seg selv sittende i fengsel? Fantasiens hovedsetning lyder slik: Det kunne vært meg!

Det foregår mye fin diakoni i lokalmiljøet, på arbeidsplassen, når vi går sammen om katastrofeinnsamlinger, uten at vi setter det navnet på det. Og det er kanskje bra at det er slik? Det er best hvis medmenneskeligheten fungerer uten at vi behøver å tenke på det hele tiden. Sannsynligheten er stor for at vi er på vårt beste når vi ikke vet om det!

Det er dessuten ofte "samaritanerne", dvs. dem vi ikke har forventninger til, som gjør noe positivt for sin neste i hverdagen.

Scene i oppgangen: Fru Pedersen har vært og handlet. Det er et strev å komme seg opp i 3. etasje med to bæreposer for en som har hatt hofteoperasjon og står

på venteliste for en til. Naboen over kommer løpende ned trappen med stresskofferten sin- han hilser (ekstra) hyggelig og forsvinner. Linda i 2. etasje stikker akkurat hodet ut for å ta inn avisen. Hei, hei, smiler hun, og lukker døren. Men der kommer Ahmed,- han smiler over hele fjeset: Hallå, jaj bæra påsa for deg?

Det er svært viktig at diakoni blir forbundet med vår hverdag og ikke blir en fin og akademisert betegnelse som vi setter på profesjonelle helse – og sosialtiltak. Det er blant annet her motet kommer inn: At vi som alminnelige mennesker tør bevege oss inn i vanskelige og følsomme spørsmål som noen betror oss. At vi våger oss inn med vår sunne fornuft, med våre erfaringer og med vår omsorg, og ikke peker bakover med tommelfingeren mot en ekspert som aldri kommer.

Tåpelig å si det, men noen ganger skulle jeg ønske jeg var ordentlig syk, at det vistes på meg at noe var galt, noe som gjorde at dørene ble åpnet og at alle disse menneskene jeg leser om i avisene, alle de som får sin lønn over helsevesenets digre budsjetter skulle bry seg om meg. Men så syk er jeg ikke, jeg har bare denne helt alminnelige ensomheten i en helt vanlig slitt kropp som likevel fungerer sånn noenlunde. – Og hvordan kan jeg da vente at noen skal bry seg? (Eyvind Skeie)

Den organiserte diakoni

Den almene diakoni svarer på mange måter til den lutherske tanke om det almene prestedømme. Alle troende er blitt vigslet til ”prester” gjennom sin dåp og er likeverdige medlemmer av Jesu disippelflokk. Samtidig er det noen som får en særlig oppgave i livet. På vegne av kirken får de et spesielt ansvar for forkynnelse og sakramentsforvaltning.

Den andre formen for diakoni er den organiserte diakoni. Da tenker vi på den organiserte diakoni i kirken, slik den til enhver tid er synlig for oss. Her er menighetenes diakoniutvalg eller menighetsrådets planlegging av diakonale tiltak. Her kommer vigslete diakoner og diakonisser inn, eller andre ansatte diakoniarbeidere. Her hører den faglig baserte diakoni hjemme med sin refleksjon og målrettethet.

Så viktig er den diakonale dimensjonen ved kirkens arbeid at noen blir kalt til å ta ansvar for den diakonale tjeneste, og at de blir vigslet på linje med presten for å ivareta dette oppdrag. Denne ordning går helt tilbake til urmenigheten, da menigheten i Jerusalem ga noen det oppdrag å foreta en rettferdig fordeling av mat og andre goder til de fattige. Apostelgjerningene kap.6.

Det er interessant at vi her ser det første tegn til at menigheten må ha en administrasjon – det vil si en organisering av virksomheten. Ordet administrasjon har ofte en nedsettende klang i våre ører. Vi kan mene at det går for mye penger ”bare” til administrasjon og mange underkjenner den også fordi den ser ut til å stå i motsetning til det åndelige. Men det er feil. Det må være orden i Herrens hus og det er viktig å bruke ressursene planmessig og ansvarlig. Vårt samfunn er dessuten helt annerledes komplisert enn på Jesu tid og stiller større krav til det formelle.

Men også denne diakoni er helt avhengig av frivillige medarbeidere og engasjerte medmennesker. Forskjellen ligger mest i at det ikke bare er spørsmål om den enkeltes fantasi og engasjement – det er menigheten og det organiserte fellesskap som samler kreftene til felles innsats.

Det er minst to grunner til det. For det første finnes det oppgaver i lokalsamfunnet som går utover det enkeltpersoner kan make. For det andre er det kristne fellesskapet ikke bare et lytte- og synges- fellesskap, men et tjenestefellesskap. Dessuten er det beste bidraget diakonien kan gi til hjelp i ensomhet og ulike pro-

blemer, at en får komme inn i et sunt og levende fellesskap. Derfor er det en diakonal utfordring av rang å bygge fellesskap som er åpne nok og trygge nok til å inkludere dem som strever ekstra tungt med livet sitt. Det er ingen selvfølge at det finnes. Ofte er fellesskapet for trangt, for begrensende eller for dominert av enkeltpersoner som ser på fellesskapet som sin personlige eiendom.

Det er nettopp i de nære relasjonene vi settes på prøve. Det er der det avgjøres om alt vårt snakk om omsorg og fellesskap holder vann.

Seinast skynar me det lettaste, sist finn vi det næraste. Og fyrr me vil elska vår næste, fyrr vil me elska deim me aldri såg. Dei kristne elskar hottentottane og dei som vil vera betre enn dei kristne elskar framtidi,- men Lasarus ligg der han ligg. Det er kje noko stas med Lasarus. Og Lasarus hev fortent si naud, me kjenner Lasarus. Men nettopp det som ligg oss næst og som det er minst stas med, gjeld det um. (Arne Garborg i Den burtkomne Faderen)

Samtidig er det ikke vanskelig å finne tegn på at menighetens fellesskap virkelig lar seg engasjere for den gode sak: Den årlige fasteaksjonen, deltakelse i de store humanitære aksjoner for internasjonal solidaritet, vennskapsmenighetene i mange land,- alt dette viser at menigheten kan mobilisere for andres beste. Det er ikke mange andre fellesskap i Norge som gjør dette like trofast.

Den spesialiserte diakoni

For det tredje kan vi snakke den spesialiserte diakoni. Det er et nytt begrep, men omfatter det som tidligere ble kalt institusjonsdiakoni. Grunnen til at dette ikke lenger er dekkende er at det har oppstått nye former for diakoni: Diakonale prosjekter, små diakonale bofellesskap og viktige virksomheter som for eksempel Kirkens SOS og Kirkens Familievern. Kirkens Nødhjelp, misjonsorganisasjonenes bistandsnemnd og andre organisasjoner for internasjonal diakoni hører med i dette bildet. Uttrykket spesialisert diakoni kan favne også disse.

Den spesialiserte diakoni beveger seg inn på områder der problemene og utfordringene er så store at det krever en særlig faglig kompetanse. Vi har mange slike både innen helsesektoren, bistandsarbeid og sosialsektoren. Vi har diakonale sykehus med spesialoppgaver på regionsykehusnivå. Vi har diakonale psykiatriske sykehus med avansert nevrosebehandling. Vi har diakonale virksomheter som særlig møter de selvmordstruede. Vi har diakonale rusinstitusjoner som også har utviklet kompetansesentre innen rusbehandling. Vi har diakonale barnevernsinstitusjoner som tar hånd om barn og unge med store atferdsavvik. Vi har spesialisert kompetanse og kapasitet for internasjonal katastrofeberedskap og langsiktig utviklingsarbeid. Vi har hospice som følger mennesker på den aller siste etappen i livet. Vi har diakonale virksomheter for HIV/AIDS- syke, hjemme og i andre land. Vi har Kirkens Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep og tiltak for dem som selger seg på gata.

Ikke akkurat hverdagskost noe av det. Det setter store krav faglig sett. Men det setter kanskje enda større krav på den menneskelige siden, til tålmodighet og utholdenhet, til å tåle skuffelser, til å bære de mest hjerteskjærende bildene inne i seg, til å bite tennene sammen i kampen mot urettferdigheten, mot de destruktive kreftene som står bak og trekker i trådene.

Noen spør om det er en diakonal oppgave å arbeide innen disse sammenhengene. Var det ikke bedre å overlate dette til det offentlige og dermed frigjøre midler som kunne settes inn i bevegelige og små tiltak eller overrisle menighetsdiakonien?

Det ville være kortttenkt av mange grunner. For det første har kirken en diakonal

oppgave overfor det offentlige helse- og sosialvesen når det gjelder å ta konsekvensen av et helhetlig menneskesyn – der både det fysiske, psykiske, sosiale og åndelige har sin plass. Fortsatt er mange fagfolk preget av den sekulariseringen som skjøt fart i annen halvdel av 1900-tallet. For dem er den faglige og profesjonelle orienteringen den aller viktigste. De skyter seg inn under et ideologisk nøytralitetsbegrep som gjør at de slipper å ta de eksistensielle og åndelige behov på alvor. De har heller ikke helt fått med seg at tiden rundt århundreskiftet har medført en ny åndelig lengsel, selv om den ikke har den klassiske form kirken av og til ønsketenker om.

Men heldigvis er det stadig flere som forstår at mennesket har en åndelig side og at den må ivaretas. Nøytralitetsidealet er mange steder blitt avløst av engasjement og tydelighet. Offentlige institusjoner ser på prestetjenesten som en viktig del av tilbudet. Norsk Sykepleierforbund har i sine yrkesetiske retningslinjer innbefattet tilfredsstillelse av åndelige behov i de faglige oppgavene. I regjeringens opptrappingsplan for psykiatri som ble enstemmig vedtatt av Stortinget i 1998, heter det: "En person med psykiske problemer må ikke bare sees på som en pasient, men som et helt menneske med kropp, sjel og ånd. Nødvendige hensyn må tas til menneskets åndelige og kulturelle behov, ikke bare de biologiske og sosiale."

Så lenge de diakonale virksomhetene kan kombinere en høy faglig kvalitet og kompetanse med en omsorg for de menneskelige og sjelelige behov, har de sin berettigelse. Diakonien helhetlige menneskesyn gjør at omsorgsarbeidet kan forankres i mennesket selv og ikke i de ulike profesjoner. Under all spisskompetanse og spesialisering må det fastholdes at mennesket og dets liv er helt og udelelig.

Samtidig må diakonien ha et særlig øye for dem som har det verst. Fordi ressursene er ulikt fordelt, må noen ta deres parti. Gud gjør ikke forskjell på folk – nettopp derfor må vi gjøre forskjell på folk! Gud er alles skaper, men de fattiges særlige beskytter. Også diakonale virksomheter står i fare for "å skikke seg like med denne verden", i den forstand at spisskompetanse, profesjonalitet og faglig snobberi kan få overtaket på menneskeligheten, omsorgen, nærheten og håpet.

Men det er også et faktum at mange offentlige institusjoner er kjennetegnet av en omsorg for brukerne som går langt ut over det rent faglige og behandlingsmessige. Målt med diakonale kriterier kan de være til eksempel for oss som smykker oss med den betegnelsen. I det store og hele er norsk helse- og sosialsektor fortsatt preget av de fellesverdier som ligger i vår kristen- humanistiske tradisjon. Derfor er ivaretagelsen av det enkelte menneske en felles utfordring for offentlige og diakonale virksomheter.

Jeg står her foran skranken og kjenner meg som en kunde. Unnskyld at jeg er til men jeg skulle så gjerne kjøpe noe i denne butikken: god helse, helbredelse, en ny kropp hvis det er mulig. Jeg betaler med denne henvisningen fra min lege og siden med min evige hengivenhet til sykehuset og alt dets vesen. Hvorfor jeg er så ironisk? Fordi angsten fortærer meg. Fordi det finnes en oppdemmet elv her inne av savn og tårer og hvorfor hjelper dere meg ikke med den?(Eyvind Skeie)

For det andre er diakonale virksomheter en slags "verksteder" når det gjelder møtet mellom etiske verdier og moderne problemstillinger innen samfunnsspørsmål og helsevesen. Menneskeverdet er truet på så mange måter- ikke bare når det gjelder klassiske spørsmål som provosert abort. Den medisinske forskning står overfor store utfordringer, faglig og etisk. Vanskelige dilemmaer oppstår i bruk av medisinsk teknologi.

Situasjonen innenfor barnevern og rusomsorg er et annet krevende område. Hvor ligger årsakene til den negative utviklingen? Hvorfor virker tiltakene våre i så liten grad, enda så flinke vi er og så mye penger vi bruker?

Dersom kirken skal være troverdig når det gjelder å uttale seg i kompliserte etiske spørsmål, må den selv ha kjent på kroppen hvor vanskelige disse spørsmålene er. Ellers kan den med rette anklages for å sitte på tribunen uten å være meningsberettiget. Men diakonien er på banen der kampen spilles. Diakonien vet hvor skoen trykker.

For det tredje bringer den spesialiserte diakoni oss inn i et globalt og økumenisk fellesskap av kirker og diakonale organisasjoner. De samhandler mot miljøødeleggelser, undertrykkelse, fattigdom, krig og naturkatastrofer. De siste tiårene er det bygget opp et stort og kompetent nettverk av slike organisasjoner. De tar fatt på utfordringene i "den globale landsby", ikke hver for seg men sammen.

For det fjerde kan diakonale spesialvirksomheter bringe verdifull kunnskap tilbake til kirken, tilbake til menighetene. Denne kunnskap vil være viktig når menigheten skal møte hverdagsproblemene som mennesker strir med,- problemer som slett ikke er så annerledes enn dem diakonale virksomheter møter. Det kan ofte være snakk om en gradforskjell, snautt nok det. For mange psykiatriske pasienter kommer jo hjem igjen. Mange kreftpasienter likeså. Og noen av de fortvilete og deprimerte er nærmere selvmordet i sin egen stue enn de var på sykehuset. Der er det ingen terapeut tilstede. Der er du eller jeg, en venninne, en nabo, en slektning.

Erfaringer som misjonsorganisasjonene og Kirkens Nødhjelp bringer tilbake, beriker menighetens bibellesning, salmesang og gudstjenesteliv. Ikke minst blir vi utfordret til å tenke gjennom vårt forhold til materialisme og overforbruk, og våre holdninger til mennesker med annen kultur og hudfarge.

Ikke alle spesialiserte diakonale virksomheter har vært like flinke til å oversette sin kunnskap og formidle den inn i kirken. Et vellykket eksempel er Kirkens SOS, som gjennom sin opptrening, oppfølging og vegledning av frivillige medarbeidere har formidlet stor innsikt og kunnskap inn i menigheten på et særlig følsomt felt. For det finnes vel ikke stort mer krevende oppgave enn å snakke med et menneske som er på randen av selvmord. Den fortvilete stemmen i telefonen er den eneste tynne livlinen. Så skjørt og sårbart er livet. Så vanskelig er det å formidle håp og livsmot.

Disse smertefulle erfaringene kan også hjelpe menigheten til å ikke henfalle til en slags kristelig idyllisering, der troen gjøres til en lettvent garanti mot problemer og smerte. Fortsatt kan evnen til ønsketenkning synes stor i kristne miljøer. Den såkalte fremgangsteologien som lover gull og grønne skoger til dem som tror sterkt nok, ser ofte ut til å være på fremmarsj.

Men kirkens diakoni skal ha et særlig øye for dem som ikke blir helbredet, som ikke får endret sitt liv, som ikke kommer seg ut av misbruket. Vi kan bruke uttrykket "tålende diakoni", som holder trofast ut selv om det virker håpløst. Bare da kan vi ane et glimt av Guds kjærlighet, som nettopp er preget av at Han aldri gir oss opp. Det er den veg som er den aller beste.

Internasjonal diakoni

Selv om internasjonal diakoni er integrert i menighetens og mange institusjoners arbeid, har den likevel sin egenart som spesialisert diakoni.

Hjelp til nødlidende i andre deler av verden har lang tradisjon innen norsk misjonsvirksomhet. En annen sak er at en sjelden brukte ordet diakoni, men heller foretrakk å snakke om helsearbeid og utdanning som en plogspiss for evangeliet. I dag er bevisstheten om at diakonien skal være en naturlig del av den lokale kirkes virksomhet ganske selvsagt. Misjonsorganisasjonene forvalter store offentlige bidrag fra U-hjelpsmidler og en organisasjon som Den norske Misjonsallianse vektlegger sin diakonale profil.

Kirkens Nødhjelp har i løpet av de siste 30 årene vokst til en stor og høyt profesjonalisert organisasjon med hundrevis av medarbeidere. Det som i utgangspunktet var ren krise – og nødhjelp, er i dag en prosjektbasert bistandsorganisasjon med klar kirkelig forankring.

De fleste vil forstå at det trengs en spesialisert organisasjon og administrasjon for å utføre slikt arbeid på kirkens vegne. Ikke minst har mange ildsjeler i våre menigheter forstått det, når de på egen hånd forsøkte å organisere hjelpetiltak i form av mat og utstyr til nødstedte i Øst-Europa. Og likevel er Latvia og Ukraina atskillig nærmere enn Etiopia og Bangladesh.

Bistand til den tredje verden har utviklet seg mye i de senere år. Arbeidet foregår ikke lenger på giverlandets premisser, men er preget av den internasjonalisering og kommunikasjon som bringer verden stadig tettere sammen. Vi har en sterkere opplevelse av at hendelsene andre steder i verden har store konsekvenser også for oss. Dette skaper større solidaritet – det globale og det lokale henger sammen. Verden blir en landsby i storformat.

Også mer tradisjonelle diakoniinstitusjoner som Diakonhjemmet og Diakonissehuset har utviklet et internasjonalt engasjement gjennom henholdsvis Diakonhjemmets internasjonale senter og Diakonissehusets prosjekt for krigsopfrene i Rwanda. Dette viser en erkjennelse av at vårt diakonale arbeid kanskje er galt proporsjonert. Altfor mye av det foregår her hjemme i et av verdens rikeste land – alt for lite utenfor landets grenser der det ikke er mange timers flyreise til den store nøden.

Sammenfattende kan vi si at den spesialiserte diakoni arbeider på et bredt spekter av krevende oppgaver – og gjør det på kirkens vegne, som en del av kirkens samlede diakonale innsats. Det er lenge siden diakoni var det samme som sykepleie, med litt hjelpearbeid for de fattige og de eldre ved siden av.

Diakonien er en helhet selv om den har tre ansikter: Den almene diakoni, den organiserte diakoni og den spesialiserte diakoni. Det dreier seg bare om forskjellige sider av kirkens oppgave som en tjenende kirke.

DIAKONIENS TRE HOVEDOPPGAVER

Den ovenstående tredeling av diakonien kan suppleres med en annen tredeling, for å få tydeligere fram hva som er diakoniens innholdsmessige utfordring.

FOREBYGGENDE DIAKONI

Vi kan for det første snakke om en forebyggende diakoni. I likhet med mye sosialt arbeid og helsearbeid i sin alminnelighet, har også det diakonale arbeidet ofte kommet for sent. Det var først når ulykken eller katastrofen var ute, problemene ble akutte eller nettverket sviktet, at hjelpen til slutt kom.

Erkjennelsen av dette er ganske almen, men det fører ikke til noen satsing på forebyggende arbeid. Den offentlige fattigdom er stor, budsjettene skrumper. De begrensede ressurser går dit hvor krisen er størst og ropene høyest.

Kirken kan gjennom sitt diakonale engasjement være en drivende kraft. Vi undervurderer ofte vår egen betydning. Vi blir motløse over å være så få, eller ha så lite å rutte med. Ofte vet vi heller ikke hvordan vi skal gripe tingene an i møte med en samfunnsutvikling som er skremmende og som vi kjenner oss fremmede overfor.

Det kan begynne med at vi setter oss ned og snakker sammen. Hva er egentlig nøden her hos oss, i vårt lokalmiljø? Hvor er behovene? Hvor ligger farene? For barna våre – for de unge? Hvem kan vi samarbeide med? Hvor er ressursene? Må vi gjø-

re alt selv for å være sikre på at det blir bra nok? Eller finnes det "mennesker av god vilje" som gjerne tar et tak, selv om de ikke renner ned dørene på bedehuset?

Kunne bedehuset ta kontakt med sanitetsforeningen eller bondekvinnelaget for å ta et felles tak? Kan menighetsrådet ta et fellesmøte med frivillighetsentralen? Er skolelaget og KFUK/M på talefot- ikke for å verve medlemmer, men for å gjøre noe for kamerater og venninner i faresonen? Kunne natteravnene få base på menighetshuset?

En del av tidens nød er denne: Mangel på mening. En følelse av at ingenting betyr noe. Av at alt er oppfunnet allerede. At en selv ikke er noe verd.

Slike spørsmål har en filosofisk og religiøs side, men de har også en rent praktisk, hverdagslig og konkret side, - nemlig å ha noe meningsfylt å være med på i fritiden, noe som kan være festlig i helgene, et sted å høre til, et fellesskap å være en del av. De unge kjenner dette særlig på pulsen, men egentlig gjelder det alle aldersgrupper.

Familievern er en sentral oppgave for kirkens diakoni, og et godt eksempel på at menighet og spesialisert diakoni kan samarbeide med hverandre. Menigheten kan tilrettelegge tiltak lokalt - og sørge for at arrangementer av ulik art tilpasses moderne familiestruktur. Kirkens Familievern og Modum Bads samlivssenter kan bidra med faglig kunnskap og informasjon som kan forebygge vanskeligheter alle familier kommer i berøring med.

Får vi gjort noe med dette kan det hende trykket vil lette noe på familien, som nå belastes med alle slags forventninger og ikke tåler presset. Det er en diakonal utfordring å etablere gode og annerledes fellesskap.

Sunne fellesskap

Kanskje skal det ikke så mye til som vi tror, for å lage sunne og positive fellesskap. Kanskje det går an å lage noen nye møteplasser - og legge ned noen av de gamle som ikke fungerer lenger. Kanskje vi ikke behøver å organisere oss i hjel, arrangere oss i hjel eller underholde, besynge og tale hverandre til døde? Når det gjelder de unge så kan vi ikke- og skal ikke - forsøke å konkurrere med underholdningsindustrien. Det får de nok av andre steder. Men voksen- kontakt, å få være sammen med noen gode bestemors- og bestefarsfigurer, å "prate" med noen som har tid til å høre, snakke om sine lengsler, sin tvil, sine planer, til og med få oppleve respekt fra voksne, det kan være sjelden kost for mange.

Derneft kan vi kanskje spørre oss selv om vi er for opptatt av å gjøre noe med folk, i stedet for å gjøre noe for dem. Det ligger en dypt rotfestet mistanke om det hos mange. Og ikke uten grunn. Mange mennesker har i årenes løp vært utsatt for atskillige omvendelsesforsøk fra sine nærmeste. Av og til ganske åpenlyst, av og til i det skjulte. Mange familiebegivenheter endte opp som vitnemøter! Dette har satt spor og det blir ikke så fort glemt.

Kanskje løsningen er å gjøre noe sammen med? Og hvorfor konstruere aktiviteter som ingen er helt sikre på at de liker, men tror kan være noe for de andre. Kanskje lå det noen diakonale utfordringer like for hånden, mens vi løp over bekken etter vann.

Likevel er det kvaliteter i de kristne fellesskapene som vi kan bygge på og utvikle. Men da må vi våge å snakke om det. Sette søkelyset på det som er galt. Arbeide for å gjøre dem åpnere, tryggere, mer inkluderende. Spørre om vi opererer med en type adgangsbilletter, sender ut en slags forventninger som gjør at det bare er de vanlige som kommer, om vi aldri så mye setter Alle velkommen på plakaten.

Den franske pater Jean Vanier går langt i retning av å hevde at den åndelige lengsel i vår tid slett ikke er så veldig "åndelig". Kanskje den mye mer er en lengsel et-

ter å høre til, bli sett, bli regnet med, kjenne at noen bryr seg om meg. Han siterer gjentatte utsagn fra fellesskapet av psykiske utviklingshemmete hvor han har sin tjeneste: Er du glad i meg? Vil du være sammen med meg? Kommer du snart igjen?

Da sto Jesus stille, ba dem komme og spurte: Hva vil dere jeg skal gjøre for dere? (Matteus 20)

Da så Jesus på ham og fikk ham kjær (Markus 10)

Så enkelt, og likevel så vanskelig. Å få ro nok i seg til å stå stille, for en gangs skyld. Slik at en får tid til å se. Legge merke til menneskene. Særlig dem vi kjenner så godt fra før og har gjort til selvfølgelig inventar i livet vårt. Å se virkeligheten er en oppgave for kirkens diakoni.

Det er ofte den elementære mangel på god og trygge nettverk og relasjoner som gjør at barn og unge faller utenfor og havner i destruktive miljøer. Men det går alltid gradvis. Kan vi komme inn før det er for sent? Da må vi særlig tenke på dem som er "i faresonen". Vi ser tegnene, vi ser at de er på gli. Det er lett å si Uff a` meg – og la det bli med det.

Kirken må ikke delta i klagekoret over den forferdelige tiden vi lever i. Den er vår korte tid på jorden, gitt oss av Gud. Vi får ingen annen. Sammen kan vi ta utgangspunkt i det vi har av fellesskap og ressurser og sette det inn – med diakonalt for- tegn. Det betyr for eksempel at alt menighetsarbeid skal ha en diakonal dimensjon – en omsorgsdimensjon i seg. Et Ten- Singkor skal ikke bare synge. Det skal også legges vekt på et miljø i koret som ser den enkelte og er interessert i hvordan den enkelte har det, - og gjøre noe med det. Og dette skal ikke overlates til tilfeldighetene. Det er et lederansvar å øke bevisstheten. Det samme gjelder speider`n, kirkekaffen, eldretreffet, ja, høymessen: Omsorgsdimensjonen skal være tydelig tilstede. Ikke påtrengende, ikke innsmigrende, ikke manipulerende, men åpent og tydelig og med respekt for den enkeltes grenser og integritet.

Å bli mer bevisst er å bli mer menneske. (Martin Buber)

Hvordan kan vi bidra til at våre fellesskap blir sunne, diakonale fellesskap?

Det første er å forstå dette fellesskapets egenart. Det er ikke et fellesskap bygget på felles oppfatninger og meninger, eller på en følelse av sympati og felles opplevelse slik det er i et politisk parti, i et naturvernforbund eller blant eiere av trekkhunder.

Det kristne fellesskapet er skapt og opprettholdt av Herren Jesus Kristus. Det er et fellesskap i og om Ham. Det er han som bestemmer hvem som hører til der, ikke vi. Vi blir føyet inn der gjennom vår dåp, ikke gjennom å betale en kontingent. Vi har ikke noe med hvilke andre som hører til der, like lite som vi kan velge hvilke søsken vi har fått i den familien vi tilhører. Det kristne fellesskapet er ikke noe vi eier og kan kontrollere, det er noe vi av nåde får være delaktige i. Det kristne fellesskapet er derfor et mysterium som langt overgår vår forstand.

Fellesskapet må være like romslig som Jesus er- han som sa: Kom til meg, alle dere som strever og har tungt å bære. Og som sa til en kvinne som ble jaget mot døden av dem som selv hadde utnyttet henne: Heller ikke jeg fordømmer deg – gå bort og synd ikke mer.

Den største hindringen når det gjelder å slutte seg til det kristne fellesskapet er ikke kristen dogmatikk eller etikk. Det er at folk ikke synes de er bra nok og ikke vil risikere å føle seg som hyklere. Vi er stort sett strengere med oss selv enn Jesus er. Det er nok derfor det står slik i Det nye testamente: *Selv om vårt hjerte fordømmer oss, er Gud større enn vårt hjerte og vet alt.* 1.Johannes brev 3.21.

Det er han som holder dette fellesskapet sammen. Vi har forskjellige meninger om det meste, vi hadde slett ikke valgt hverandre hvis vi hadde hatt sjansen. Det ser vi kanskje tydeligst ved nattverden, når vi kneler sammen i all vår forskjellighet. Men nettopp derfor blir det rom og lys og luft i dette fellesskapet. Hvis vi skulle bestemt selv, hadde det nok blitt atskillig mer eksklusivt. Og innestengt.

Han er hodet for legemet- som er kirken- Kolosserbrevet 1

Det andre er at den menneskelige byggestenen i dette fellesskapet ikke er styrke, fromhet, eller moral,- men svakhet. Dette er det som er aller vanskeligst å svelge – og å trekke praktiske konsekvenser av. Det er også stikk i mot de spilleregler vi ellers er vant til både i samfunnet og i kirken. Der er det kunnskap, ansvarsbevissthet, pålitelighet, godt omdømme samt en rekke andre gode dyder og egenskaper som gjelder.

Nå betyr ikke dette at vi skal idyllisere det motsatte og gjøre elendighet til et ideal. Fortsatt vil det være plass for og behov for alle de "talenter" Gud har utrustet det enkelte menneske med, - enten de er av åndelig eller menneskelig art, eller en finurlig blanding av begge.

Men svakhet hører med til vår menneskelighet, og dersom den fornektes eller ikke blir erkjent så blir også våre fellesskap umenneskelige. Det betyr at de blir kunstige, uvirkelige, ensidige og fulle av spill og dobbeltmoral. For alle de krefter som romsterer i vårt indre og styrer oss og våre valg, kan bare holdes noenlunde i sjakk hvis de blir erkjent og får komme ut i lyset. Der sprekker de som troll i sola! Da blir det som i utgangspunktet var vår svakhet og akilleshæl formet om til styrke,- vi er ikke lenger redde for å se oss i speilet når vi møter vår egen svakhet hos andre.

Erkjennelse av svakhet er en forutsetning for å kunne ta imot Guds nåde. Denne erkjennelse er også nødvendig for å kunne møte hverandre som likeverdige mennesker.

Men det som går for å være uforstandig i verden, utvalgte Gud seg for å gjøre de vise til skamme. Det som regnes for svakt i verden, utvalgte Gud seg for å gjøre det sterke til skamme. Det som står lavt i verden, det som blir foraktet, det som ingenting er; det utvalgte Gud seg for å gjøre til intet det som er noe, for at ikke noe menneske skal rose seg overfor Gud. 1.Korinterbrev 1.

Min nåde er nok for deg, for kraften fullendes i svakhet. – For når jeg er svak er jeg sterk. 2.Korinterbrev 12.

Dersom det kristne fellesskapet består av likeverdige mennesker som har svakhet og styrke rimelig fordelt,- ikke seg imellom, men i seg selv og i sin egen bevissthet, da kan vi ikke late som om vi er de sterke som skal hjelpe de svake. Riktignok er noen av oss flinkere til skjule vår svakhet enn andre, men det er mer et spørsmål om teknikk og flaks. Derfor er det riktigere å tenke som så :I dag er det du som trenger støtte – i morgen kan det være meg. Også det kan det trengs stor fantasi til,- når det går bra med oss tenker vi gjerne at slik vil det være fortsatt også. Bestandig.

Diakoni i det kristne fellesskapet består ofte mer i å dele svakhet enn i å endre på situasjonen. Det er den store utfordringen, at vi ikke maser hverandre i stykker for å få til forandringer. For selv om vi er hverandres lemmer så er vi ikke hverandres terapeuter eller saksbehandlere. Det kan vi nok saktens trenge innimellom, men det hører til i en annen sammenheng.

Å dele svakhet – hva betyr det?

Det betyr å lytte til hverandre uten å bli skremt. Det betyr å ikke moralisere eller komme med gode råd. Det betyr å gi personlig støtte, selv om en er uenig i et menneskes valg og handlemåte. Det betyr å ikke straffe hverandre med taushet eller slutte å hilse.

Det betyr å ikke gjøre forskjell på folk. Det betyr å ikke gradere lidelse slik at en med kreft får stor omsorg mens en psykiatrisk pasient føler seg tilsidesatt.

Vi har alltid vært aktive i menigheten og kjent oss hjemme i det kristne fellesskapet. Vi er blitt regnet med og har fått mange oppdrag i årenes løp. Det tok brått slutt da vår sønn sto åpent fram som homofil. Da ble det helt stille. Folk sluttet å hilse. Det ble stille når vi satte oss ned ved et bord under kirkekaffen. Ingen har spurt oss om hjelp til noe som helst på lenge. Er det dette som heter kirketukt? (Anonymisert beretning fra virkeligheten)

Problemer lar seg ikke alltid løse. Smerte lar seg ikke alltid lindre. Sykdom lar seg ikke uten videre helbrede. I vår hverdagssammenheng sliter mange med utrolige påkjenninger og byrder – i all hemmelighet. Hvorfor? Fordi de ikke tror at noen klarer å ta imot det hvis de fortalte. Fordi de ikke tror at noen ville forstå. Fordi vi slarver og kommer med lettvinte og nedlatende kommentarer til så mye av det vi møter i hverdagen og på den måten viser at vi ikke er verdige til deres tillit.

Og de har ofte rett. Mange har opplevd at dersom de ytret noe om tvil i en bibelgruppe, kastet resten seg over dem for å forklare og forsvare og argumentere. Mange vet at dersom de forteller om svakheter eller at de har falt for en fristelse, så blir omgivelsene livredde. En ødelegger idyllen.

Men det å dele betyr for mange en stor lettelse. Det tyngste er å være alene om en smerte. Det ligger en trøst i at noen vet om. Noen forstår. Noen ber.

Da blir om gleden man dobbelt glad – og halvt om sorgen så tung å bære. N.E.S. Grundtvig.

KARITATIV DIAKONI

Den andre hovedformen for diakoni kaller vi den karitative diakoni. (Caritas – kjærlighet, hengivenhet. latin.) Det er diakoni som den barmhjertige handling overfor de nødstedte til alle tider. I ordet caritas ligger språklig sett noen spesielle kvaliteter. Det handler om en kjærlighet som ikke er beregnende, som er betingelsesløs, som er uten bihensikter. Der ligger grunnlaget for en handlingsrettet omsorg.

En mann gikk fra Jerusalem ned til Jeriko. Da falt han i hendene på røvere. De rev klærne av ham, skamslo ham og lot ham ligge der halvdød. Nå traff det seg slik at en prest kom samme vei, han så ham, men gikk rett forbi. Det samme gjorde en levitt; han kom, så mannen og gikk forbi. Men en samaritan som var på reise, kom også dit han lå; og da han fikk se ham, syntes han inderlig synd på ham. Han gikk bort til ham, helte olje og vin på sårene hans og forbandt dem, løftet ham opp på eselet sitt og tok ham med til et herberge og pleiet ham. Neste morgen tok han fram to denarer (to dagslønner for en vanlig arbeider), ga dem til verten og sa: Sørg godt for ham; og må du legge ut mer, skal jeg betale deg når jeg kommer tilbake. Hvem av disse tre synes du nå viste seg som en neste for ham som ble overfalt av røvere? Han svarte: Den som viste barmhjertighet mot ham.

Da sa Jesus: Gå du bort og gjør likeså. Lukas 10.

Nå er det et hovedpoeng i denne historien at barmhjertighetens utøver er en samaritan, dvs. en mann fra Samaria, som i jødernes øyne ikke var mye å samle på: Et

blandingsfolk med blandingsreligion, svært mistenkelige. Hadde historien utspilt seg i dag er det mulig at Jesus ville valgt en sigøyner eller en tater eller pakistansk innvandrер for å få fram sitt hovedpoeng: Barmhjertigheten kommer ofte der en minst venter det,- i hvert fall kommer den ikke uten videre fra dem som tror de forvalter sannheten.

Samtidig er det et varig imperativ i setningen: Gå du bort og gjør likeså.

Mange har hørt den "marsjordren". Ikke bare Mor Theresa- som hver morgen gikk rundt og samlet opp døende på fortauene i Calcutta. Ikke bare diakonissen som slet helse og drakt av seg i gråbeingårdene på Grønland i Oslo i mellomkrigstiden. Men mange, mange i århundrenes løp. De som med rette kunne synge: Virke sådan i det stille, det var det jeg gjerne ville. Og de mente det. Deres glede var å virke blant de fattigste av de fattige. Med hjelpeløse teknikker og uten kunnskap, medikamenter og hygiene, gjorde de sitt beste blant krigens ofre, blant pestsyke, blant de fattigste, blant dem som holdt til i fangehullene.

Barmhjertighetens historie er en stolt arv for kirken opp gjennom århundredene – i klostrene, i herbergene, i slumstrøkene, i fengslene. Men det er samtidig de navnløses historie, for de var ikke blant dem som sørget for å få sine navn nedtegnet i protokoller og styredokumenter. Ingen visste hvem de var når historien skulle skrives. Da fant historikere og forskere gjerne fram til de mektige menn som også hadde sørget for å la seg avbilde av samtidens største kunstnere. Men det var ikke alltid barmhjertigheten de var mest kjent for.

Da er det et annet tonefall i dette:

Behöver du mina händer, Herre, för att i dag kunne hjälpa de sjuka og fattiga som behöver dem, Herre, i dag vil jag ge dig mina händer.

Behöver du mina fötter, Herre, för att i dag kunna besöka dem som behöver en vän, Herre, idag vill jag ge dig mina fötter.

Behöver du min röst, Herre, för att i dag kunna tala til dem som behöver ett kärlekens ord, Herre, i dag vill jag ge dig min röst.

*Behöver du mitt hjärta, Herre, för att i dag kunna älska var och en utan undantag, Herre, i dag vill jag ge dig mitt hjärta
(Mor Theresa i svensk översettelse 1992).*

Det var denne form for diakoni som kom til Norge i moderne tid gjennom den tyske institusjonsdiakonien på 1800-tallet. Den var preget av en pietistisk grunnholdning som la stor vekt på det åndelige innhold i tjenesten. Her var det ikke tegn til noen "gjerningskristendom" som senere skulle premieres i de evige boliger. Det var i stedet snakk om å følge etter Jesus og bruke sitt liv i tjeneste for ham. Jesu henders gjerning – ble det kalt. Så krevende var dette at det vanskelig lot seg forene med et vanlig hverdags- og familieliv. Derfor ble det dannet klosterliknende fellesskap på luthersk mark med det formål å frigjøre til helhjertet tjeneste. Diakonissene er eksempel på dette.

Ikke så rart- datidens helse og hygiene tatt i betraktning, at denne barmhjertighetens diakoni ga seg uttrykk i sykepleie og "fattigpleie". Nøden var stor på så mange hold. Det gjaldt å finne dem som hadde det verst. Denne målsetting har fulgt diakonien helt opp til våre dager,- og gjør det fortsatt, selv om oppgavespektret er blitt utvidet. Det skal minne kirken om "å ikke gå forbi" dem som har det verst, og ende opp der det er hyggeligst, eller mest behagelig, eller der en synes en "får mest igjen for det". Selv om det alltid er behov også for de små tjenester og håndrekninger, må ikke diakonien nøye seg med tilbud om hår- og fotpleie og hyggetreff.

Skjønt- en skal være forsiktig med å undervurdere de små ting. Jeg husker den eldre mannen- med de myke hender- som hadde fått kall til følgende tjeneste: Han gikk på sykehjemmet til de gamle damene. Med uendelig finfølelse, med humor og varme, nappet han ut de lange hårene som grodde uregjerlig på kinn og hake, rensset de gamles negler og la rød lakk på, og til slutt tegnet han amorbu- en på munnen deres med leppestiften – før han til deres store fryd ga dem hånd- speilet til å beskue resultatet. Synet kunne nok være svekket, men ikke så mye at ikke gleden og takknemligheten over resultatet fosset over ham. En diakonal gle- desspreder!

Dagens mangeartede institusjonsvirkelighet med diakonalt fortegn står i denne barmhjertighetstradisjon. Ja, mer enn som så: Mange av de offentlige helse – og so- sialinstitusjoner i Norge er overtatt fra diakonien. Det var kirken som var først ute – så nøden – gjorde noe med den. Så kan man – i etterpåklokskap - si ett og annet om måten de ble drevet, sammenblandingen av behandling, omsorg og forkynnelse, mangelen på respekt for den enkeltes råderett over sitt eget liv og valg. Det står fast at lenge før samfunnet gjennom sine organer så ansvaret for de fattige og syke og nødlidende, var kirken på banen. Og hvem vet hva analytikere vil si om 50 år når de skal vurdere vårt helsevesen og vår eldreomsorg? Og hvilken dom de skal få som i dag er mest selvtillfredse med sin faglige kompetanse og profesjonelle standard?

Barmhjertighetens tradisjon i diakonien er nøye vevet sammen med solidaritet – følelsen av samhørighet med de fattige og nødlidende. I dette ligger kimen til vel- ferdssamfunnet, slik det har vokst fram i det 20. århundre. Det er slett ikke bare et resultat av politiske beslutninger i etterkrigstiden- det har røtter langt tilbake - i di- akonien.

I vår tid er denne tradisjonen også ført videre i menighetene, både i den almene og den organiserte diakonien. Menighetspleien – som lenge var det samme som menighetssykepleie – tok hånd om mennesker både kroppslig og sjelelig. Menighetsøsteren og diakonen var utrettelig på farten med trøst og omsorg. Etter at kommunene overtok hjemmesykepleien, føres denne omsorg videre av frivillige i besøkstjeneste og i grupper,- for eksempel sorggrupper, som er blitt vanlig mange steder.

Faglighet, omsorg og tro

Hva er det som skal kjennetegne en diakonal institusjon eller virksomhet ut fra vår tids tenkning og krav?

Det korteste svaret lyder slik: En bevisst kombinasjon av faglig kvalitet og per- sonlig omsorg, der dette også omfatter eksistensielle og åndelige behov.

Noen vil si at dette også kan være idealet for en offentlig institusjon eller en virk- somhet som ikke har noe spesiell verdibasering. Det er heldigvis sant. De verdiene vi snakker om her, er på mange måter felles humanistisk- kristne verdier i det nor- ske samfunn. De preger også ofte- ikke minst gjennom enkeltpersoner- behandling og pleie i mange slags ulike institusjoner. Men kilden – inspirasjonskilden ligger i det menneskesyn som kommer fra den kristne tro, der mennesket er noe mer et biologisk vesen eller et produkt av samfunnsmessige faktorer.

Det er naivt å tro at dette menneskesyn overlever av seg selv. Det er truet både av en vitenskapelig utvikling som holder på å løpe løpsk, av ideologiske bevegelser i brune og svarte fargetoner, og ikke minst av en bevisstløs forbruks- og konkurran- sementalitet i den rike verden. Det må derfor legges energi, kraft og engasjement inn i kampen for mennesket. Det er ikke en hyggelig liten bibeskjeftigelse vi kan ta fatt på når de faglige og profesjonelle utfordringer er ivaretatt. Det viser seg gjerne

at da blir det aldri tid til det. Men denne samtalen – ikke minst i helse – og sosialfaglige miljøer, må det ryddes plass til. Derfor skal det være en prioritert oppgave i en diakonal virksomhet.

Gang på gang viser det seg at selv i de mest kompetente og avanserte fagmiljøer er verdidebatten fraværende. Dyktige akademikere er analfabeter på det religiøse felt og kan være fulle av fordommer. Derfor skal diakonale virksomheter gå foran når det gjelder å holde liv i denne samtalen og sette mennesket selv på dagsordenen.

Hvem trøster hjertene? Det spurte en kvinne om for noen år tilbake, og spørsmålet ga gjenlyd like inn i Legeforeningens tidsskrift. Hun fikk kreft og gikk igjennom krevende behandlingsopplegg. Hun visste hvordan hun skulle ta seg fram i systemene, hun visste hvordan hun skulle få tak i den nødvendige informasjon. Men på hennes ensomme vandring i det moderne helsevesen var det et spørsmål som ble klarere og sterkere underveis: Hvem trøster hjertene? Det er ikke godt nok svar at det finnes heltidsansatte prester og sjelesørgere i systemet. Det er møtet med de alminnelige fagfolk, behandlere, pleiere, teknikere som er det viktigste. Har de mot til å se deg inn i øynene? Er de interessert i hvordan du har det? Kan de trøste hjertene?

En eldre kvinne sa: Når jeg skal til undersøkelse har jeg følelsen av at jeg følger sykdommen min til doktoren. Det er den som er hovedpersonen. Det er den som blir snudd og vendt på og undersøkt. Men ingen spør etter meg.

Den diakonale institusjon og virksomhet tar mål av seg til dette: At hele virksomheten – med alle ansatte – skal møte alle brukere som hele mennesker. Ingen klarer helt å leve opp til dette. Men det er målet.

Praksis fører til kunnskap

Flere av de store diakonale virksomhetene er ikke bare behandlings- og omsorgsinstitusjoner, de er også utdanningsinstitusjoner. Det drives sykepleierutdanning, hjelpepleierutdanning, sosionomutdanning, vernepleierutdanning, og ikke minst diakonal utdanning. Også på dette felt har diakonien vært tidlig ute: Den første organiserte sykepleierutdanning i Norge ble startet av Diakonissehuset allerede på annen halvdel av 1800-tallet.

Det dreier seg ikke bare om grunnutdanning. I pakt med tidens krav er diakonale utdanningsinstitusjoner i forkant med spesialutdanning, etterutdanning og videreutdanning.

Utdanningen er viktig av mange grunner. Fagutdanning innebærer verdivalg – enten en vet om det eller ikke. Diakonien ønsker å være bevisst på hvilke verdier som skal være bærende. Utdanning av fagpersonell innebærer også at det blir lettere å rekruttere til egen virksomhet.

Den diakonale utdanningen er grunnlaget for rekrutteringen til diakonale stillinger i kirken som helhet og er samtidig en viktig tilleggsutdanning for fagstillinger i institusjoner og andre virksomheter.

I den spesialiserte diakoni gis mange et rom og en arena til å bruke sin utdanning til beste for andre.

Problem eller utfordring?

De karitative diakoni blir noen ganger fremstilt som problematisk. Den er altfor krevende i det moderne samfunn. Den blir for mye preget av de offentlige relasjoner og den offentlige finansiering. Den har vanskelig for å ivareta sin egenart og diakonale profil.

Alt dette kan det være noe sant i. Men for det første skal en huske at en diakonal institusjon verken er en misjonsorganisasjon eller et bedehus. Det er ikke forkynnelse og kristent fellesskap som er hovedmålet. Det er å gi mennesker med store livskriser, tunge sykdommer og lidelser en adekvat hjelp, behandling eller omsorg. Den faglige kompetanse er derfor helt nødvendig. Men vevet inn i den skal det altså være menneskelige kvaliteter hos fagfolkene, slik at de kan møte brukerne på et dypere plan og kan samarbeide med kolleger slik at tilbudet som helhet får høy kvalitet. Vi vil gjerne at mange av våre medarbeider skal ha et bevisst personlig forhold til den kristne tro. Men tro må ikke gjøres til kvalifikasjon i seg selv. Også troende fagfolk kan være vanskelige å ha med å gjøre. De kan være kverulanter, selvopptatte og selvgode – som alle andre. De kan nok holde den kristne vimpelen høyt i ord- men deres atferd skaper ikke alltid respekt. Dersom de blir foretrukket til stillinger bare på grunn av sin tro, skapes det garantert dårlig atmosfære i virksomheten.

Det er også et faktum at i diakonale virksomheter arbeider mange av Guds "barnebarn". Det er mennesker som kan ha vokst opp i kristne hjem – kanskje svært så kristelige, eller som i sin ungdom var med i en kristen ungdomsklubb eller ten-sing, men av en eller annen grunn ikke kom videre. Terskelen inn til kirken eller bedehuset ble for høy, forventningene til dem ble for store. Men de vil gjerne holde kontakten, de vil gjerne gjøre en god jobb, ja, mer enn det – de vil ha et meningsfylt arbeid. De deler det kristne verdigrunnlaget, holdningene, omsorgsidealene – selv om de ikke kan identifisere seg med troen- i hvert fall ikke i den form de selv har erfart den. Disse er ikke annenrangs medarbeidere. De er førsteklasses. Deres lojalitet og stolthet kan være dypt følt, deres omsorg og faglige kompetanse stor. Stundom må de strekke seg langt for å tolerere synspunkter som er fremmede for dem og som man må ha lang ansiennitet i menigheten for å forstå. De bør få en tydelig anerkjennelse. Diakonien er det "hjørne" av kirken hvor de blir åpent tatt imot, blir regnet med i fellesskapet og får gjøre en tjeneste.

Vi kan i det hele tatt være stolte over våre diakonale virksomheter. Gang på gang viser det seg i brukerundersøkelser at disse kommer ut på topp. Det nikkes anerkjennende når Kirkens Bymisjon blir nevnt. Gaven ved baren går til Hospice Lovisenberg. Testamentet tilgodeser Kirkens Nødhjelp. Ungdom som har vært på Styve Gard eller Rostad kommer tilbake for å hilse på, det er kanskje deres eneste faste punkt i tilværelsen.

For mange er diakonale institusjoner det nærmeste de kommer kirken. De er langt unna når de kirkelige prosesjonene kommer ved visitaser og jubileer. De aner ikke hva som foregår på bedehuset nede i gata. Men de blir blanke i øynene når de forteller om omsorgen de møtte på institusjonen eller på ettervernssenteret.

Jeg hadde fornektet min bakgrunn og min tro. Mine venner fra den kristne tiden hadde jeg forlatt. Hos dere fant jeg en helbredelse som går dypere enn det kroppslige. I deres møte med meg, fant jeg igjen et stykke barndom som jeg trodde jeg hadde mistet for alltid. Behandlingen ga meg flere gode dager. Men møtet med dere ga meg tilbake mitt egentlige liv. Takk. Det er alt jeg har å si. (Eyvind Skeie)

Men det er også viktig å få fram at arbeidet i institusjoner er krevende på alle plan, både faglig og personlig. De ansatte strever med sin utilstrekkelighetsfølelse, både overfor de krevende utfordringer og sine egne høye idealer. Her blir også den diakonale egenarten satt på prøve: Er samholdet slik at en kan strekke seg litt ekstra for hverandre. Eller er en mest opptatt av å kunne gå på minuttet og å passe på sine egne røykepauser? Den diakonale kvaliteten skal måles på dette – ikke bare på antall andakter eller omfanget av religiøs kunst på veggene.

PROFETISK DIAKONI

Den tredje formen for diakoni kunne vi kalle profetisk diakoni. Det høres ganske høystemt ut i første omgang, men egentlig er den svært så jordnær.

En profet er verken en rikssynser eller en spåmann. En profet er en seer. En som ser. Gjennomskuer. Avslører. Han ser det andre ikke ser- eller ikke vil se. Derfor var det en ganske usikker geskjeft å være profet i gammeltestamentlig tid. Hvis kongen – eller de som styrte, ikke likte profetens budskap, kunne livet hans henge i en tynn tråd. På den annen side: Profeten var en slags institusjon ved hoffet. Hans oppgave var å minne kongen – og de mektige – om deres ansvar for de fattige. De skulle få den rettferdige del av Guds gaver. Jorda og alt den frambringer, tilhører Gud – ikke kongen og de rike. De er forvaltere. Derfor er det jubelår hvert femtiende år, da skal land og eiendom fordeles på nytt og all gjeld slettes.

Når Jesus refser de religiøse og politiske ledere og driver kremmerne ut av templet, er det denne profetiske tradisjon han fornyer.

Når kirken i historien talte mot slaveri og brennevinshandlere, mot nazismen, for indianerne, mot apartheid, mot diktatorer og jordeiere, er det den profetiske tradisjon som lever. En profet er Guds røst fra historiens og samfunnets underside.

Nettopp der er det diakonien lever, hos de fattige og undertrykte. Derfor er diakoniens tjeneste også profetens tjeneste.

Det dreier seg om å være en stemme for dem som ingen stemme har. Det dreier seg om å gi ansikt til dem som ikke synes. Det dreier seg om å gi oppmerksomhet til dem som godtfolk snur ryggen til.

Rusmisbrukere er et godt eksempel. Alle er enige om at det bør etableres tilbud for dem, det må bare ikke være i nærheten av der hvor vi bor. De må selvfølgelig også få lov til å oppholde seg utendørs, men ikke der hvor folk ferdes og kan se dem.

Diakonien skal ikke være en slags snillisme som unnskylder og bortforklarer menneskers egen ansvarlighet. Men diakonien skal formidle kunnskap, opplysning og erfaring fra dem som allerede i utgangspunktet hadde små sjanser til å klare seg. De som vokste opp i et miljø uten stimulans eller omsorg, de som bare lærte en måte å løse konflikter, nemlig å slå. De som fikk høre: Du skulle ikke vært i live i det hele tatt, du er en misforståelse, et uhell, - du skulle egentlig bare vært en flekk på lakenet.

For noen år siden hadde Stockholms Stadsmission følgende annonsetekst ute:

Hundratals män tar hand om henne. Mot "betalning" kan hon få någonstans att sova, en natt eller två. Ibland blir hon misshandlad, tänder utslagna, och ben brutna. Men det hör till. För hon är kvinna. Hemlös, övergiven och brutalt utnyttjad. Allt flere kvinnor i Stockholm lever i misär og fattigdom. Allt flere kvinnor sover utomhus. Allt flere kvinnor förlorar hem och arbete och tvingas att leva på gatan- på männens villkor. Och allt flere av dessa kvinnor dör innan de blir 35 år. Vi vill ändra på det. Vi driver et natthärbärge för kvinnor.

Motkultur?

Det etterlyses stundom en motkultur i kirken. Et alternativ til selvopptatthet, materialisme, nytelsessyke. Noen som kan rope et varsko mot at solidaritet og medfølelse smuldrer opp, at stadig større grupper mister taket og glir inn i fattigdom og fornedrelse. Nysgjerrigheten, tittingen inn i andres privatliv, tabloidisering, innholdsløst skravl på nett og skjerm,- mange føler en slags kvalme. Ikke minst de som har vært ute i verden og sett den mest brutale og usminkete nøden.

Det er ikke lett å skape en slik motkultur. En blir fort anklaget for surhet, konservatisme, for ikke å følge med i tiden. Motkultur behøver heller ikke bety at alle skal kle seg likt i gjenbrukte klær eller ikke unne seg livets gleder. Det er jo tross alt et mål for diakonien at mennesker skal ha det godt! Eller som den danske presten Kaj Munk sa, da han ble kritisert for å delta i andejakten: Hvorfor skal bare de ugudelige ha all den deilige andestek?!

Kanskje motkulturen vår tydeligere skal ytre seg i hva vi er for? Vi er for et samfunn der det offentlige og vi som enkeltmennesker sammen tar ansvar – ansvar for dem som faller utenfor, som har fått en så elendig start i livet at vi ikke kan forestille oss det. Vi er for et samfunn der de åndelige verdier er viktigere enn det materielle. Vi er for et samfunn der ikke bare de med de spisseste albuene klarer seg. Vi er for at de som har mest deler mest med andre. Vi er for alt som kan verne natur og miljø til beste for våre etterkommere. Vi er for et samfunn der minoriteter har sine selvfølgelige rettigheter. Vi er for at de samme privilegier vi selv nyter godt av skal gjelde alle andre. Vi er for et samfunn basert på Den gyldne regel: Det du vil at andre skal gjøre mot deg, skal du gjøre mot dem.

Og vi roper gjerne et varsko når vi ser at menneskeverdet trues. Vi tar gjerne belastningen ved at noen kritiserer oss og sier at vi blander religion inn i politikken, så lenge vi vet at vi ikke driver partipolitikk men forsvarer mennesket- særlig de svakeste, som ingen hører på.

Men ikke bare de som er nær ved, angår oss. I en tid da vi i det rike nord forsøker oss mer og mer, lukker øyne og ører for ropet fra verdens fattige, til og med har problemer med å lette matvareimporten fra de fattigste land, - må noen gi stemme til dem. Kirkens Nødhjelp driver derfor ikke bare prosjekter for de nødlidende men en bevisst påvirkning på norsk opinion, politikk og beslutningstagere.

De små og overmakten

Men også et annet felt er viktig: Den "lille" mann mot det store systemet. Norsk byråkrati og administrasjon – også i helse- og sosialsektoren, har vokst seg så stort og komplisert at stadig færre finner fram. Enkeltmennesket – som blir delt opp i sektorer som krever spisskompetanse – blir sendt som en pakke fra den ene eksperten til den andre. Ofte får de heller ikke den hjelpen de har krav på etter lov- og regelverk. Evnen til å beklage eller innrømme feil i saksbehandlingen er ikke særlig utviklet i det offentlige system. Noen må gi dem støtte i deres ensomme kamp. Diakonien?

Hvem er adressatene for våre henvendelser – på vegne av dem som er brakt til taushet? Vanligvis snakker vi om politikerne. Men de er jo ikke alene på scenen. Kanskje den såkalte administrasjonen, byråkratene, er en like viktig gruppe? De sitter trofast og støtt selv om politikere kommer og går. De har makt til å påskynde og trenere, til å fremheve eller begrave en sak. Ingen offentlighetslov kan helt garantere et åpent samfunn hvor alle får sin rett.

Men det er et faktum at makten også sitter andre steder: I styrerommene, på børsen, blant aktørene i finansmarkedet. Lille Norge er slett ikke alene i verden,- det som skjer i Frankfurt og New York får konsekvenser på Helgeland og i Solør.

I dette blir vi alle hjelpeløse og handlingslammete. Men hvorfor det? Små tuer

har veltet store lass før. Det er eksempler på at initiativ fra enkeltmennesker kan skape store endringer både i media og makroøkonomi. Det ligger et ansvar for kirken og kirkens diakoni i å rope høyt på vegne av mennesket – det ligger et håp om at noen skal høre. Halstarrig vil vi kjempe for dette, fordi det er rett og fordi vår Mester har bedt oss om det.

*Noen må bære en annens nød, noen må vise mildhet,
Noen må kjempe for andres rett, Gud, la ditt rikes tegn bli sett,
Hjelp oss å følge ditt bud (Svein Ellingsen)*

Men ennå står noe viktig igjen: Det tause ropet fra idyllen i Bakkebygrenda, som for mange slett ikke er noen idyll. Bak blondégardinene i den lille røde stua, i naboeligheten i blokka, fra herskapshuset med BMW i oppkjørselen, kommer nødropsom ingen orker å høre. Av og til blir stemmene derfra så høye – at vi må skru opp lyden på TV'n. Menneskeverdet krenkes, kvinner blir slått og misbrukt, barn blir utnyttet. Og om volden ikke alltid er fysisk, så er den smertelig nok. Mennesker overser hverandre, bruker hverandre, fornedrer hverandre.

Tidligere ble mye av dette projisert inn i bymiljøene: Det var der folk slo hverandre ned, det var der det var farlig. Her hos oss, derimot, i bygda vår er det hyggelig og greitt.

Ikke det lenger. Hele samfunnet har mistet sin uskyld. Destruktive krefter når oss i den fjerneste avkrok. Livet for mange dreier seg om å vinne i Lotto, få med de siste ryktene om kongehuset og for øvrig ha sikret et lager av pizza og potetgull. Dersom livet blir tomt for mening og kultur, åpner det seg også skremmende perspektiver når det gjelder vår menneskelighet og vår følsomhet overfor hverandre.

Tør noen si dette? Eller skal vi fortsatt nøye oss med ordførerens panegyriske omtale av hjemstedet på 17 mai? Kan ekkoet av menneskelig smerte komme tydeligere fram på prekestolen, i menighetsbladet, i temaer som blir tatt opp på menighetskvelder eller ved kirkekaffen? Er det noen som tør? Slik at de som blir undertrykket i hverdagsnorge i hvert fall forstår at de ikke er alene. Det er noen som har hørt. Det er noen som vet.

Kirken og de kristne menighetsfelleskapene har ikke vært snaue når det gjelder å snakke om det profetiske ansvar overfor det sekulariserte samfunn og samfunnsutviklingen. Det er ganske pinlig at det etter hvert er blitt avslørt store blinde flekker i kirkene selv. Det gjelder internasjonalt, der kjente lutherske teologer støttet nasjonalsosialismen i Tyskland, der prestene i Sør-Afrika forsvarte apartheid, der folkemordere i Rwanda også var aktive kristne. Her hjemme har vi sett en noe grumset blanding av demonutdrivelser og kvinneundertrykkelse, overgrep av fysisk og seksuell art i kristne barnehjem, internater for misjonærbarn og av predikanter. Men ingen har lyst til å være profet i sitt eget hjemland. Og enkelt er det ikke. Men den som vil pirke på naboen må også være villig til å gå en runde i sitt eget revir. Det er det som er profetisk diakoni.

Slik ser Kirkens Bymisjon på sitt oppdrag når det gjelder å avdekke nød:

Oppdraget er å se og avdekke krenkelse og nød. Nøden er ofte skjult for dem som har ansvar og makt i samfunnet. Nøden holdes også ofte skjult av dem som opplever den. Det er nødvendig at det tales sant om hva nød, krenkelse og urettferdighet gjør med menneskers liv og verdighet.

Oppdraget er videre å gi hjelp, trøst og nærvær. De som har det vanskeligst bør få det beste vi kan gi dem.

Oppdraget er også å påvirke og endre årsakene til nød, urett og krenkelse og arbeide for en rettferdig fordeling. I dette arbeidet er det vesentlig å bidra til at enkeltmennesker og grupper gis mot, mulighet og myndighet til selv å gjøre noe med sin situasjon.

VISJONER

- Vi vil at vår kirke skal være en tjenende kirke, som aktivt er tilstede i menneskers liv og livskamp.
- Vi vil at vår kirke skal være like opptatt av å praktisere evangeliet som å snakke om det. Som er opptatt av å utvikle positive tiltak, åpne opp for impulser, møte verden ansikt til ansikt, skape fred mellom mennesker.
- Vi tror at der diakonien blir klemt inne i et hjørne og ressursene styres bort fra diakonal utvikling, blir kirken fattigere. Vi tror at diakonien bidrar til positiv interesse for kirken og samler mennesker av god vilje som frivillige medarbeidere.
- Vi vil arbeide for at kirkens diakoni blir sett på som en helhet, selv om den har mange ansikter. Både den almene, den organiserte og den spesialiserte diakoni må være levende og få plass i vår kirkes bevissthet.
- Vi ønsker at vår kirke tar på alvor at Jesus solidariserer seg med de fattige og undertrykte. Enten de befinner seg i vårt nærmiljø eller på helt andre breddegrader er det vårt ansvar at hans minste små skal ha en tydelig plass i vår bevissthet og i våre fellesskap.
- Vi håper at vi i kirken som helhet skal nyttiggjøre oss den store kompetanse som ligger i diakonien, både når det gjelder helse- og samfunnsspørsmål, og etikk og verdispørsmål knyttet til disse. I den spesialiserte diakonien ligger også menneskekunnskap og erfaringer som må tilflyte menighetene i større grad. Den organiserte og spesialiserte diakoni besitter dessuten stor erfaring og kompetanse innen organisasjon, administrasjon og ledelse. Mye av dette har overføringsverdi.
- Aller viktigst er det at tjenesten og kallet til leve Guds kjærlighet ut i hverdagen – hjemme og i verden- blir mer synlig i vårt liv og i kirkens liv. Dette er ingen tung plikt, men en kilde til frimodighet og glede. Kjærlighetens språk er det eneste som når fram til hjertene, som kan forsone og fornye, og som kan hjelpe mennesker fram til Gud. Denne tjenesten er et privilegium og ingen byrde. Det er den veg som er den aller beste-
- ***I Kristus Jesus kan jeg være stolt og glad fordi jeg har denne tjeneste for Gud. Romerbrevet 15.***

- Den vei som er den aller beste -

Det er kjærligheten apostelen Paulus sikter til. Ingenting kan måle seg med den. Ingen kunnskap, om aldri så stor. Ingen kompetanse. Ingen åndelige evner. Ingen talemåter. Ikke engang et brennende engasjement. Ja, ikke engang en klippefast tro. Alt sammen, hvor imponerende det enn måtte være, blekner mot kjærligheten og er underordnet kjærligheten.

- Det er svært viktig at diakoni blir forbundet med vår hverdag og ikke blir en fin og akademisert betegnelse vi setter på profesjonelle helse- og sosialtiltak. Det er her vårt mot kommer inn: At vi som alminnelige mennesker tør våge oss inn i vanskelige og følsomme spørsmål som noen betror oss. At vi våger oss inn med vår sunne fornuft, med våre erfaringer og vår omsorg, og ikke peker bakover med tommelfingeren mot en ekspert som aldri kommer.
- Kirken må ikke delta i klagekoret over den forferdelige tiden vi lever i. Den er vår korte tid på jorden, gitt oss av Gud. Vi får ingen annen. Sammen kan vi ta utgangspunkt i det vi har av ressurser og fellesskap og sette det inn – med diakonalt fortegn.
- Det er også et faktum at i diakonale virksomheter arbeider mange av Guds "barnebarn". Det er mennesker som kan ha vokst opp i kristne hjem – kanskje svært så kristelige, eller som i sin ungdom var med i ungdomsklubb eller ten-sing, men av en eller annen grunn ikke kom videre. Terskelen inn til kirken og bedehuset ble for høy- forventningene for store. De deler det kristne verdigrunnlaget selv om de ikke lenger deler troen. Men de er ikke annenrangs medarbeidere.
- Vi vil at vår kirke skal være en tjenende kirke, som er aktivt tilstede i menneskers liv og livskamp.

Dette er utdrag av heftets innhold. Det skal være et ressurshefte til hjelp for en viktig samtale både i institusjon og menighet: Hva er diakoni? Hvordan kan den få sterkere fotfeste i kirken?

Heftet er blitt til i et samarbeid mellom Kirkerådet og Diakoniledermøtet.